

PERĖJIMO PRIE NAUJOSIOS KAIMO POLITIKOS PARADIGMOS KLIŪTYS LIETUVOJE

Dalia Vidickienė

Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamos daugelio žymiausių pasaulio ekspertų propaguojamos naujosios kaimo politikos paradigmos, susiformavusios reaguojant į poindustrinio visuomenės evoliucijos etapo reikalavimus, diegimo Lietuvoje problemos. Pateikiama palyginamoji pagrindinių tradicinės, „į žemės ūkį orientuotos“ ir naujosios, „į vietovę orientuotos“ kaimo politikos paradigimų bruožų analizė. Identifikuojamos svarbiausios priežastys, kodėl naująją paradigmą artimiausioje ateityje būtina pradėti taikyti Lietuvoje, akcentuojant besikeičiančios žemės ūkio vietos kaimo ekonomikoje įtaką. Detaliai išnagrinėjus pagrindinius trukdžius pereiti prie naujosios paradigmos, pateikiami pasiūlymai, kokios politinio, teisinio, ekonominio, socialinio ir informacinio pobūdžio kliūtys turėtų būti pašalintos, kad Lietuva galėtų pereiti prie regioninio kaimo supratimo ir oficialaus savivaldybių klasifikavimo pagal kaimiškumo laipsnį, ir daugiau paramos lėšų skirtų kaimiškų regionų konkurencinių pranašumų stiprinimui, nes naujoji regioninės politikos paradigma akcentuoja ne atsiliekančių regionų „šelpimą“, bet bazinių kiekvieno regiono konkurencinių pranašumų skatinimo priemones.

Pagrindiniai žodžiai: kaimo politikos paradigma, poindustrinis etapas, kaimiškumas, kaimiškas regionas.

Įvadas

Po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje, viešosios politikos formuotojai paramą sutelkė agrarinio sektoriaus konkurencingumo didinimui, žemės ūkį ir kaimą suvokdami kaip identišką sritį. Lietuvai tapus Europos Sąjungos (ES) nare, Lietuvoje atsirado ir į bendrąsias kaimo problemas nukreiptų politikos elementų, bet skirstant lėšas tarp priemonių, žemės ūkio konkurencingumo didinimas vis tiek išliko svarbiausiu prioritetu. Tačiau vykstant visuomenės diskusijoms apie Lietuvos kaimo politiką nauju ES programavimo laikotarpiu po 2013 m., inicijuotoms 2010 m. Lietuvos vyriausybei paskelbus žaliąją knygą „Lietuvos kaimo ateitis“, ryškėja, kad dabartinė Lietuvos kaimo ekonominė ir socialinė raida kelia naujus iššūkius viešosios politikos sprendimams. Tai, kad diskusijose nuolat pabrėžiama besikeičianti žemės ūkio vieta kaimo ekonomikoje, didėjantis kaime gyvenančios darbo jėgos mobilumas, išaugusi kaimo rekreacinių išteklių reikšmė, kaimo kaip gyvenamosios vietos populiarumas, rodo, kad Lietuvos kaimas sparčiai žengia

į poindustrinę savo vystymosi stadiją. Reaguojant į poindustrinės visuomenės poreikius, kaimo politikos priemonės turi tapti vis labiau kompleksinės, orientuotos ne į atskiros ūkininko ar gyvenvietės rėmimą, bet į viso kaimiško regiono darnią raidą.

Nors daug ekspertų teigia, kad tolimesnė poindustrinio kaimo raidos sėkmė didele dalimi priklauso nuo to, kaip greitai iki šiol kaimo politikoje dominavusį šakinį, sektorinį požiūrį pasiseks pakeisti teritorine kaimo politikos paradigma, leidžiančia kaimo raidos spartinimui pritaikyti regioninės politikos instrumentus (Diakosavvas, 2006; Johnson 2001; Knickel, Renting, 2000; Kostov, Lingard, 2001; Kraybill, Kilkeny, 2003; Marsden, 2006; OECD, 2005; OECD, 2006 a ir b; Pšichačev 2005; Storti ir kt., 2004), Lietuvoje iki šiol tebesiremiamą senąją „šakinę“ kaimo politikos paradigmą. Kartu išlieka ir senasis „taškinis“ kaimo išskyrimo principas, kuomet „kaimu“ vadinamos gyvenvietės, turinčios ne daugiau kaip tam tikrą skaičių gyventojų (pagal Lietuvos Respublikos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą - tris tūkstančius, o pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programos priemones – šešis tūkstančius). Tačiau vientisų teritorijų, sutampančių su kuriuo nors Lietuvos administraciniu-teritoriniu vienetu (apskritimi, savivaldybe, seniūnija), kurios būtų oficialiai vadinamos „kaimišku regionu“ iki šiol nėra.

Kaimiškųjų regionų potencialas konkuruoti dėl gyventojų su miestieškais yra mažai nagrinėtas ir Lietuvos mokslininkų tyrimuose. Čia dažniausiai irgi orientuojamasi į senąjį kaimo apibrėžimą, t.y. į kaimą – gyvenvietę. Kiti apibrėžimai apskritai nepritaikyti nacionalinės kaimo politikos tikslams. Pavyzdžiui, nusakant kaimą kaip mikro socialinę ekonominę sistemą, kaimas apibrėžiamas kaip socialinė ekonominė sistema, apimanti kaimo vietovėje gyvenančių žmonių, ūkio, socialinių ir kitų subjektų, institucijų, materialinių ir nematerialinių objektų (vertybių), taip pat visokeriopų ryšių tarp jų visumą. (Treinys, Baležentis, 1999). Tyrinėjant kaimą kaip makro socialinę ekonominę sistemą, kaimas apibrėžiamas kaip šalies ar regiono socialinės ekonominės sistemos neatsiejama posistemė, pasižyminti žemu urbanizacijos lygiu ir jo apsprausta demografinė, socialine ir ekonomine

sankloda bei vidiniais ir išoriniais ryšiais, pirmiausia su miesto posisteme (Čaplikas, Michailovaitė, 2003). Tuo tarpu viešojo administravimo reikmėms pritaikytos, pagal normatyvinį principą išskirtos ir administracinė-teritorinė Lietuvos Respublikos suskirstymą atitinkančios kaimo regionų tipologijos, kol kas dar mažai nagrinėtos (Čaplikas, Michailovaitė, 2003; Jasaitis, 2008; Jasaitis, Šurkuvienė, 2006; Melnikienė, Vidickienė, 2008; Vidickienė, Melnikienė, 2008).

Lietuva turės derintis prie naujų tendencijų kaimo politikos paradigmoje ir pereiti prie regioninio kaimo politikos objekto. Tikėtina, kad kaimo regionų išskyrimo prireiks jau artimiausioje ateityje, rengiant Lietuvos kaimo raidos strategiją naujam ES paramos finansinio programavimo laikotarpiui po 2013 m.

Strapsnio tikslas – pateikti pasiūlymus, kokios politinio, teisinio, ekonominio, socialinio ir informacinio pobūdžio kliūtys turėtų būti pašalintos, kad Lietuva galėtų pereiti prie naujosios, „į vietovę orientuotos“ kaimo politikos paradigmos taikymo valstybės valdyje.

Tyrimo objektas – naujosios kaimo politikos paradigmos diegimas Lietuvoje.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami mokslinės ir informacinės literatūros, teisės aktų ir kitų dokumentų,

antrinių statistinių duomenų analizės, analogijos, loginio palyginimo, indukcijos ir dedukcijos metodai.

Tradicinės ir naujosios kaimo valdymo paradigimų palyginamoji analizė

XXI a. iš esmės keičiasi kaimo politikos paradigma. Vis daugiau ekspertų linksta į tai, jog formuojant kaimo politiką turėtų būti nuo šakinio, „į žemės ūkį orientuoto“ požiūrio pereinama prie regioninio, vadinamojo „į vietovę orientuoto“ (angl.: place-based) požiūrio. Ši požiūrį ypač remia Ekonominės kooperacijos ir plėtros organizacija (OECD, 2005; OECD, 2006 a; OECD, 2006 b). Naujojoje paradigmoje į pirmą vietą iškeliamas kaimo, kaip teritorinio vieneto, vaidmuo, nes XXI a. daugumoje išsivysčiusių šalių tiek mieste, tiek kaime jau vyrauja paslaugų sektorius. Industrinėje visuomenėje kaimiškos teritorijose vyravo žemės ūkis, o mieste – pramonė, ir tai buvo laikoma esminiu jų skirtumu. Tačiau pastaruoju metu šis požymis nebėra skiriamasis kaimo ir miesto teritorijų bruožas. Pagrindiniai naujosios regioninės kaimo politikos paradigmos skirtumai nuo tradicinės kaimo paradigmos pristatyti 1 lentelėje.

1 lentelė

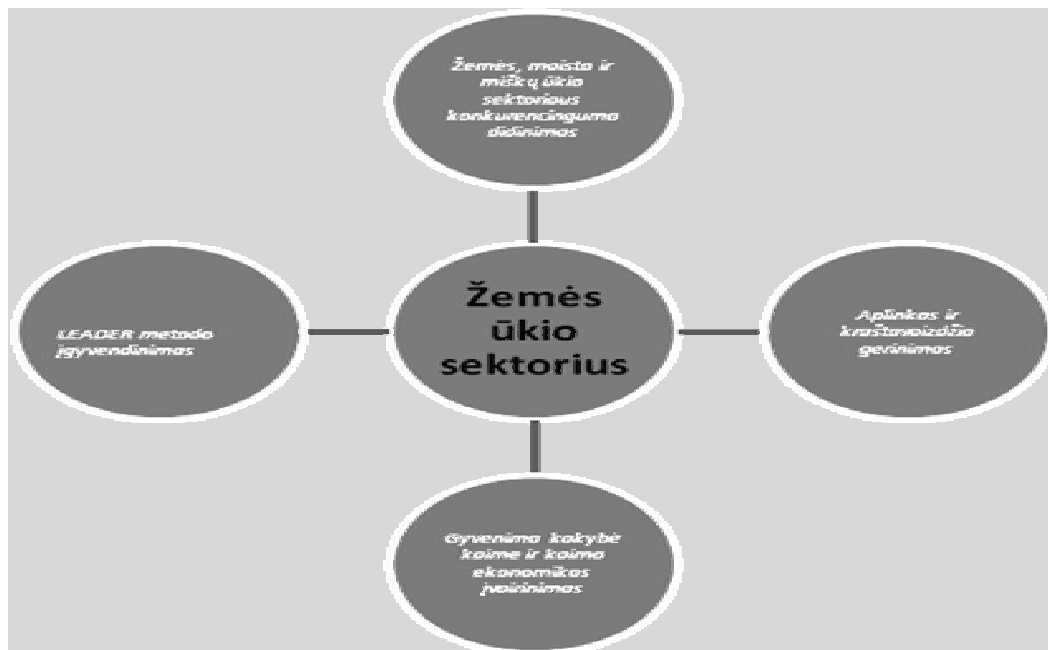
Tradicinės ir naujosios kaimo politikos paradigimų skirtumai

	Tradicinė	Naujoji
Pagrindinis reguliavimo objektas	Žemės ūkis	Visi kaimiško regiono ūkio sektoriai
Tikslas	- Šalies viduje – žemdirbių ekonominės būklės artinimas prie darbuotojų pramonėje; - Šalies konkurencingumo didinimas, eksportuojant žemės ūkio produktus.	Kaimiško regiono konkurencingumas, vietinių išteklių panaudojimas ir jų vertės didinimas
Pagrindinis reguliavimo instrumentas	Subsidijos	Investicijos
Veikiantys subjektai	Nacionalinė valdžia ir žemdirbiai	Visi valdžios lygmenys, vietos aktyvistai, NVO

Pagal OECD, 2006 a.

Perėjimas nuo vienos paradigmos prie kitos visada yra sudėtingas ir skausmingas procesas. Todėl iki šiol ne tik Lietuvos, bet ir ES kaimo politikoje į poindustrinės visuomenės keliamus iššūkius mėginama reaguoti ne iš esmės keičiant požiūrį, bet ieškant senosios paradigmos tobulinimo būdų. Parama kaimui ir 2007-2013 m. finansinio programavimo laikotarpiu išliko neatsiejama Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) modelio dalimi. Pagrindu laikant tradicinę šakinę kaimo politikos paradigmą, kompleksines kaimo problemas, iškilusias visuomenei perėjus į poin-

dustrinį etapą, siekiama spręsti žemės ūkio problemų sąrašą papildant naujomis, kitas kaimo gyvenimo sritis apimančiomis problemomis. Tačiau žemės ūkio sektorius vis tiek tebelaikomas išeities tašku ir integruojančiu centru, o visi kiti su kaimo raida susiję klausimai - tik menka papildoma dalimi, prijungiama prie žemės ūkio politikos formavimo (1 pav.). Toks požiūris trukdo suvokti kaimo regioną kaip vieningą visumą ir dalis bendrųjų kaimo problemų, nesulaukia kaimo politikos formuotojų dėmesio.

1 pav. Patobulintas tradicinės kaimo politikos modelis, naudojamas ES 2007-2013 m.

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis Bendrijos strateginėmis gairėmis [Tarybos sprendimas, dėl kaimo plėtros Bendrijos strateginių gairių (2007–2013 m. programavimo laikotarpis) 2006/144/EB].

Kad poindustrinėje visuomenėje ypač svarbių kompleksinių kaimiškų regionų problemų, susijusių su būtinybe įvairinti kaimo ekonomiką, gerinti gyve-

nimo kokybę ir stiprinti kaimo bendruomenių aktyvumą, sprendimas tebėra antraeilis kaimo politikos tikslas rodo ir menka šiems tikslams skirta ES biudžeto išlaidų dalis (2 lentelė).

2 lentelė

ES biudžeto išlaidų, skirtų Kaimo plėtros plano priemonėms, dalis 2007-2013 m., proc.

Kaimo plėtros programos kryptys 2007-2013 m. laikotarpiu	ES biudžeto išlaidų dalis
I kryptis „Žemės, maisto ir miškų ūkio sektoriaus konkurencingumo didinimas“	40,52
II kryptis „Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas“	37,36
III kryptis „Gyvenimo kokybė kaime ir kaimo ekonomikos įvairinimas“	11,96
IV kryptis „LEADER metodo įgyvendinimas“	6,21
Techninė pagalba	3,95

Šaltinis: Nacionalinė kaimo 2007-2013 metų plėtros strategija

Nepaisant vis populiarėjančios naujosios regioninės kaimo politikos paradigmos, kiekviena valstybė pati sprendžia, kada ją pradėti taikyti savo šalyje. Netgi ES, kur taikoma vieninga paramos kaimui sistema, leidžia valstybėms pačioms pasirinkti, ką laikyti kaimu (nors apibendrinantys duomenys renkami išskiriant kaimiškus administracinius vienetus, o ne gyvenvietes). Kada bus priimtas politinis sprendimas keisti paradigmą priklauso (turėtų priklausyti) nuo to, ar šalyje jau susiklostė situacija, reikalaujanti tokio perėjimo. Kadangi pagrindinis argumentas, kodėl reikia taikyti naująją “į vietovę orientuotos” kaimo politikos paradigmą yra tai, kad poindustriniame visuomenės išsivystymo etape atsiranda visai kiti veiklos sėkmės veiksniai, svarbiausiu signalu, raginančiu

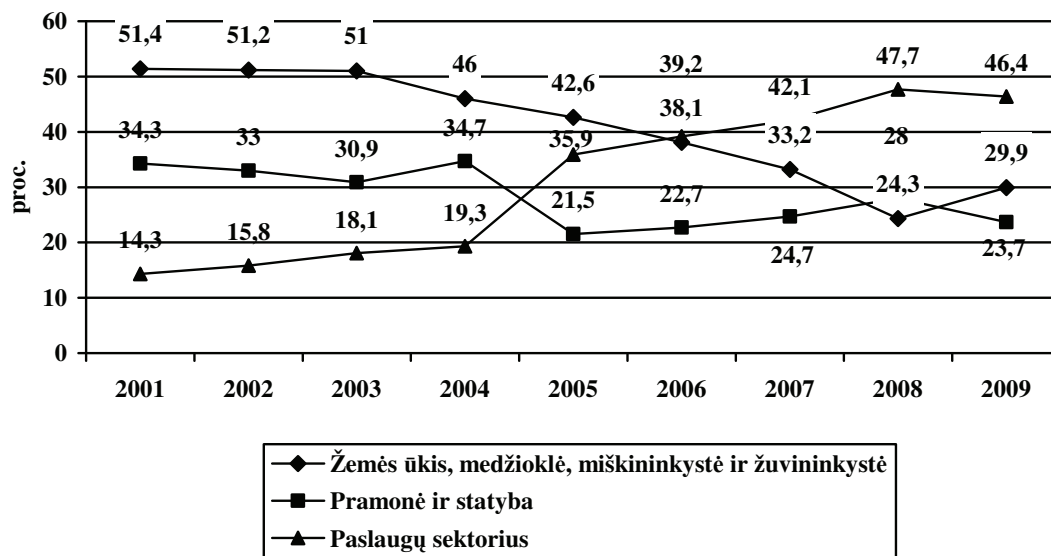
keisti kaimo politikos paradigmą yra toks ūkio struktūros pasikeitimas, kuomet kaime ima dominuoti paslaugų sektorius. Taigi, atsakymą į klausimą: „Ar Lietuvai jau laikas pereiti prie regioninės kaimo politikos principų taikymo?“ mums turi duoti ūkio struktūros kaime analizė.

Pastarųjų metų duomenys nedviprasmiškai rodo, kad žemės ūkio sektoriaus reikšmė Lietuvos ekonomikoje vis mažėja. Bendroji pridėtinė vertė (BPV), sukurta žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje, žuvininkystėje 2009 m. sudarė tik 4,2 proc. visoje Lietuvos ūkyje sukurtoje bendrojoje pridėtinėje vertėje.

Ypač akivaizdūs pokyčiai matosi analizuojant kaimo gyventojų užimtumą pagal ekonominės veiklos rūšis. Pastaraisiais metais didėjo kaimo gyventojų

užimtumas paslaugų sektoriuje, tuo tarpu užimtumas žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje mažėjo labai sparčiai. Nuo 2006 m. tradicinė kaimo gyventojų veikla - agrarinis sektorius - buvo nustumtas į antrą, o 2008 m. – į paskutinę vietą, pirmenybę užleisdamas paslaugų sektoriui, kuriame

2008 m. dirbo beveik pusė kaimo užimtųjų. 2009 m. dėl ekonominės krizės sumažėjus statybos darbų ir apdirbamosios pramonės produkcijos paklausai kaimo užimtųjų agrariniame sektoriuje dalis vėl padidėjo iki 29,9 proc., tačiau paslaugų sektorius išlaikė dominuojančią poziciją (2 pav.).

2 pav. Lietuvos kaimo gyventojų užimtumas pagal ekonominės veiklos sektorius 2001–2009 m., proc.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės.

Taigi, Lietuvoje jau įvyko toks ūkio struktūros pasikeitimas, kuomet kaimo ekonomikoje paskutiniuosius trejus metus akivaizdžiai dominuoja ne žemės ūkis, bet paslaugų sektorius. Ši nauja užimtumo struktūra yra pagrindinis argumentas, kodėl reikia pereiti nuo šakinės kaimo politikos koncepcijos prie regioninės, “į vietovę orientuotos” kaimo politikos koncepcijos, nes iš esmės pasikeitus ūkio struktūrai, į tai turi orientotis ir kaimo politikos sprendimai, perkeliant dėmesį nuo agrarinio sektoriaus prie viso kaimiškojo regiono gyvybingumo, orientuoto į ilgalaikę perspektyvą, palaikymo.

Lietuvoje taikyti regioninės kaimo politikos modelį vis delsiama pradėti. Tai sąlygoja įvairios nacionalinio lygmens problemos, su kuriomis susiduriame norint pereiti prie naujosios kaimo politikos paradigmos Lietuvoje.

Teisiniai - politiniai veiksniai, trukdantys Lietuvai pereiti prie naujosios kaimo politikos paradigmos

Pagrindinė kliūtis, dėl kurios stringa perėjimo prie naujosios kaimo politikos procesas yra ta, kad nėra surastas geriausiai Lietuvos specifiką atitinkantis regionų skirstymo kriterijus. Jo paieškas apsunkina ta aplinkybė, kad kaimiškųjų regionų išskyrimo kriterijai vis dar yra teorinių diskusijų objektas ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Valstybinio reguliavi-

mo tikslams naudojama regionų tipologijai keliami ypač daug reikalavimų, nes ji turi būti ne tik teoriškai pagrįsta, bet ir patogi naudoti administruojant viešąjį sektorių. Metodikos pasirinkimo svarba klasifikuojant regionus valstybinio reguliavimo tikslams pastaruoju metu ypač akcentuojama (Tikunov, 1997; Boots et al., 2002), nes priklausomai nuo pasirinktų klasifikavimo požymių gali būti gautos skirtingos išvados analizuojant situaciją regione ir vietovės kaimiškumo įtakos laipsnį. Taip pat, kaip teigia eilės tyrimų autoriai, tai gali apčiuopiamai įtakoti paramos gavėjų skaičių ir kitus parametrus (Muller et al., 2004).

Pastaruoju metu regionų klasifikacija pagal jų kaimiškumo laipsnį susidūrė su ypač daug sunkumų, nes XXI a. kaimas yra iš esmės pasikeitęs. Ankstesni kaimo apibrėžimai, pagrįsti kaimo ir miesto priešpastatymu, nebeatitinka gyvenimo realijų. Todėl populiarėja ne dvimatis regionų skirstymas į kaimo ir miesto kategorijas, bet kelių ar bent trijų rūšių regionų tipų išskyrimas pagal jų kaimiškumo laipsnį. Pastaruoju metu ypač populiarai Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos pasiūlyta metodika, pagal kurią išskiriami kaimo, pusiau kaimo ir miesto regionai.

Su sąvokomis „kaimas“ ar „kaimo vietovė“ siejasi daug įvairių koncepcijų ir supratimų, pavyzdžiui, gyventojų negausumas (išsisklaidymas), miestų nutolinimas ar nebuvimas, priklausomumas nuo žemės ūkio

ir kitų pirminių pramonės šakų, tradicinių kultūrų ir pan. Pereinant prie naujosios kaimo politikos modelio Lietuvoje, turi būti apsispręsta, kokie regiono požymiai apibūdinant kaimišką regioną yra svarbiausi (pvz., gyventojų tankumas arba gyventojų dalis, gyvenanti miestuose), o kurie bus antriniai, naudojami diferencijuojant paramos laipsnį (pvz., regiono patrauklumas gyventi, agrariškumas, verslo dinamiškumas ir pan.).

Priėmus politinį sprendimą turi būti žengtas antras žingsnis - normatyviniuose teisės aktuose turi būti apibrėžta, kokie regionai Lietuvoje laikomi kaimiškais, nes Lietuvoje šiuo metu nėra oficialiai priimto regionų skirstymo į kaimiškus ir miestiškus. 1994 m. priimtas LR administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas apibrėžia tik gyvenviečių priskyrimą kaimo ir miesto tipui. Šiame įstatyme buvo apibrėžta Lietuvos gyvenamųjų vietovių klasifikacija, pagal kurią šiuo metu visos Lietuvos gyvenamosios vietovės yra skirstomos į miesto gyvenamąsias vietoves (priskiriami įvairių dydžių miestai) ir kaimo gyvenamąsias vietoves (priskiriami miesteliai ir kaimai).

Pagal minėtą įstatymą:

Miestai – kompaktiškai užstatytos gyvenamosios vietovės, turinčios daugiau kaip 3 tūkst. gyventojų, kurių daugiau kaip 2/3 dirbančių dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse.

Mažiau kaip 3 tūkst. gyventojų turintys Lietuvos Respublikos miestai, rajonų miestai bei miesto tipo gyvenvietės, turėję miesto statusą, kaip gyvenamosios vietovės yra laikomi miestais ir įsigaliojus Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymui.

Miesteliai – kompaktiškai užstatytos gyvenamosios vietovės, turinčios nuo 500 iki 3000 gyventojų, kurių daugiau kaip 2/3 dirbančių dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse, taip pat tradiciniai miesteliai.

Kaimai – gyvenamosios vietovės, neturinčios miesto ir miestelio požymių.

Visos Lietuvos mastu kaimu vadinama atskirų gyvenviečių suma.

Nacionalinėje 2007-2013 m. kaimo plėtros strategijoje naudojamas šiek tiek kitoks kaimo apibrėžimas. Kaimo vietovė čia apibrėžiama kaip kaimas, miestelis ar miestas, kurio gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst., išskyrus savivaldybės centrą, jei priemonės aprašyme ar jos įgyvendinimo taisyklėse nenustatyta kitaip.

Nei vienas, nei kitas Lietuvoje taikomas kaimo ir miesto apibrėžimas neatitinka šiandienos realijų, dėl šių priežasčių:

- Pirma, Lietuvoje naudojamas kaimo apibrėžimas yra nepritaikytas viešosios politikos įgyvendinimui bei jos rezultatų vertinimui, nes kaimo/miesto pjūvis pagal gyvenvietes turi sąsajas su administraciniu suskirstymu ir vie-

šosios infrastruktūros išdėstymu bei viešųjų išteklių paskirstymu tik tuomet, kai analizuojame didelius miestus.

- Antra, sparčiai mažėjant užimtųjų agrariniame sektoriuje skaičiui, aktualumą praranda kaimo kaip vietos, kurioje dominuoja žemės ūkio veikla ir miškininkystė, kriterijaus reikšmingumas identifikuojant kaimo vietoves, nes vis didesnė kaimo gyventojų dalis dirba pramonėje ir paslaugose. 2009 metais kaimo gyventojų, užimtų žemės ūkyje dalis tesiekė 29,9 procento, taigi prarado prasmę miesto, kaip „vietovė, kur daugiau kaip 2/3 dirbančių dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse“ charakteristika.

Siekiant palengvinti regioninį valstybės valdymą, kaimiškųjų regionų ribos turėtų būti sutapatintos su administracinių-teritorinių regionų ribomis.

Lietuvos agrarinės ekonomikos institute pastaraisiais metais atlikti tyrimai rodo, kad, pereinant prie regioninės kaimo politikos modelio, būtų priimtina kaimo regionų išskyrimui pasinaudoti Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos rekomendacijomis (Melnikienė, Vidickienė, 2008; Vidickienė, Melnikienė, 2008). Klasifikuojant didesnius teritorinius vienetus, kurie Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos metodikoje vadinami „regionais“ (regionais laikomi didesni administraciniai vienetai arba funkcinės teritorijos, atspindinčios „platesnį kontekstą, kuriame vyksta kaimo vystymas“) yra siūloma NUTS-3 lygyje miesto ir kaimo bendruomenes suskirstyti į tris regionų kategorijas:

1. kaimo regionai (angl.: *predominantly rural*): daugiau 50 proc. gyventojų gyvena kaimo bendruomenėse;
2. pusiau kaimo regionai (angl.: *significantly rural*): nuo 15 iki 50 proc. gyventojų gyvena kaimo bendruomenėse;
3. miesto regionai (angl.: *predominantly urban*): mažiau kaip 15 proc. gyventojų gyvena kaimo bendruomenėse. (OECD, 1994, p. 20)

Kaimo ir miesto bendruomenės pagal šią Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) metodiką išskiriamos naudojant šiuos principus:

- Vietinės bendruomenės, kuriose gyventojų tankumas yra mažesnis kaip 150 žmonių/km², yra priskiriamos kaimo regionams. (Vietos bendruomenėmis laikomi baziniai administraciniai vienetai arba smulkūs statistiniai teritoriniai vienetai.)
- Miesto bendruomenėms priskiriamos tos, kuriose gyventojų tankumas didesnis kaip 150 žmonių/km².

Ta pačia metodika remiasi ir Eurostatas. Šiek tiek modifikuoti tik regionų pavadinimai:

1. Daugiau miesto (angl.: predominantlyly urban);
2. Daugiau kaimo (angl.: predominantlyly rural);
3. Tarpiniai (angl.: intermediate).

Analogiška kaimiškų regionų išskyrimo metodika naudojama ir 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos įgyvendinimo vertinimo ES mastu metodikoje (Handbook, 2006). Metodika siūlo kaimo vietoves išskirti NUTS 2 arba NUTS 3 lygmenyje, naudojant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos kaimiškųjų regionų išskyrimo metodiką. Atliekant situacijos tyrimus ir palyginimus ES mastu, kaimiškieji regionai išskiriami NUTS 3 arba NUTS 2 lygmenyje, kuris Lietuvoje reiškia apskritis (NUTS 3) arba visą Lietuvą (NUTS 2).

Tačiau, pasirinkus NUTS 3 lygmenį, pagal šią metodiką visos Lietuvos apskritys klasifikuojamos kaip kaimo ar pusiau kaimo regionai. Taigi, apibendrinant nurodoma, kad 100 proc. Lietuvos teritorijos priskiriama kaimiškiesiems regionams.

Atsižvelgiant į tokias situacijas, leidžiama šalims – ES narėms naudoti ir kitokią kaimo vietovių išskyrimo metodiką, labiau atitinkančią šalies specifiką. Tačiau Lietuva pasirinko ir Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 m. programoje, patvirtintoje 2007 m. rugšėjo 19 d., nurodė ne regioninį, bet iš atskirų taškų – gyvenviečių – susidedantį kaimo supratimą: „Kaimo vietovė – kaimas, miestelis ar miestas, kurio gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst. išskyrus savivaldybės centrą, jei priemonės aprašyme ar jos įgyvendinimo taisyklėse nenustatyta kitaip“. Toks kaimo apibrėžimas neleidžia pereiti prie naujosios regioninės kaimo politikos modelio ir turi būti peržiūrėtas.

Lietuvoje regionų klasifikaciją kaimiškumo aspektu būtų tikslinga pasirinkti savivaldybių lygmenyje (LAU 2), nes dėl tolygaus didžiųjų miestų išsidėstymo Lietuvos teritorijoje apskričių (NUTS 3) lygyje kaimo/miesto skirtumai susinivelioja. Be to, pradėjus apskričių reformą, savivaldybės yra vienintelis kaimo politikos formavimui tinkamas lygmuo, turintis vietos valdžią ir biudžetą. Žemesniu lygmeniu, reikalingu išskirti pagal aptartą metodiką, – bendruomenėmis – galima laikyti atskiras gyvenvietes.

Regionų teritorinių ribų apibrėžimas naudojant administracinio Lietuvos padalijimo metu išskirtus mažiausius teritorinius-administracinius vienetus – savivaldybes, leidžia išskirti kaimą ne tik kaip teritorinį, bet ir organizacinį darinį, turintį vietos valdžios institucijas ir savarankiškai disponuojantį ištekliais, reikalingais regiono plėtrai (seniūnija šių savybių neturi). Klasifikuojant Lietuvą į miestą ir kaimą pagal gyvenvietes šią savybę turi tik didieji miestai, išskirti kaip atskiros savivaldybės. Tuo tarpu kaimas, suprantamas kaip po visą valstybę išsiskaidžiusių gyvenviečių suma, neturi jokio organizacinio vientisumo, reikalingo norint nuosekliai įgyvendinti kaimo politikos

priemonės. Kaimo institucionalizavimas išskiriant kaimiškąsias savivaldybes leidžia jam daug sėkmingiau konkuruoti su miestu dėl sanglaudos politikai skirtų išteklių.

Taip pat reikėtų atsisakyti šiuo metu Lietuvoje naudojamos dvimatės klasifikacijos sistemos, pagrįstos dichotomija „kaimas/miestas“, kuri neatspindi visos Lietuvos ekonominės, socialinės ir demografinės taip suskirstytų regionų įvairovės, ir įvesti bent vieną papildomą grupę, pvz., naudoti Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos metodikoje taikomą trimatį skirstymą į kaimiškuosius, pusiau kaimiškuosius ir miesto regionus, nes statistinių rodiklių analizė rodo, kad ekonominė ir socialinė situacija kaimo ir pusiau kaimo regionuose gerokai skiriasi kaimo regionų nenaudai.

Ekonominiai ir socialiniai veiksniai, trukdantys Lietuvai pereiti prie naujosios kaimo politikos paradigmos

Nuo 8-ojo dešimtmečio vidurio, pradėjus plisti ekonomikos liberalizavimo idėjoms, raginančioms iki minimumo sumažinti valstybės intervencijos į privataus sektoriaus veiklą laipsnį, kartu silpnėjo ir regionų ekonominio vystymosi reguliavimas. Buvo netgi pradėta šnekėti apie regioninės politikos „mirtį“. Tačiau pastaraisiais metais dėmesys regionų raidos reguliavimui vėl stiprėja. Ir tai pasireiškia ne tik tuo, kad vėl didėja valdžios institucijų intervencijos į privataus sektoriaus veiklą laipsnis. Tiek mokslininkai, tiek praktikai jau kalba apie naujos paradigmos atsiradimą ir jos taikymo aktualumą, susiformavus naujiems 21 a. ekonomikos ir visuomenės vystymosi ypatumams ne tik kaimo, bet ir bendrojoje regioninėje politikoje (Bessaoud, 2006; Diakosavvas, 2006; Herrschel, 2005; O’Conner D. et al, 2006; OECD, 2006 a ir b). Naujoji regioninės politikos paradigma, akcentuoja ne atsiliekančių regionų šelpimą, bet kiekvieno regiono specifinių konkurencinių gebėjimų skatinimą, t.y. valstybinę reguliavimą stengiamasi sutelkti stipriųjų regiono pusių panaudojimui, o ne negatyvių reiškinių šalinimui dalinat papildomas lėšas.

Naujieji regioninės politikos tikslai ir jų siekimo priemonių rinkinys turėtų būti taikomi ir kaimo politikoje. Visų pirma, tai turėtų pasireikšti tuo, kad kaimiškieji regionai turi būti diferencijuojami pagal veiksnius, didinančius regiono konkurencingumą;

Norint teikti paramą, orientuojantis į šiuos veiksnius, būtina sudaryti regionų klasifikavimo požymių sąrašą, ir periodiškai atlikti regionų reitingavimą pagal kiekvieną išskirtą požymį.

Konkurencingumo veiksniai gali būti labai įvairūs. Regiono konkurencingumą apibendrintai rodo BVP, tenkantis vienam gyventojui, tai dažniausiai naudojamas rodiklis, vertinant regionų konkurencingumą.

Tačiau norint surasti valstybinės politikos priemo-

nes, padedančias didinti regionų konkurencingumą, turi būti atlikta gilesnė analizė, atskleidžianti vienokio ar kitokio regiono konkurencingumo lygio priežastis. Kaip rodo daugybė tyrimų, atliktų įvairiose Europos šalyse ir JAV, bendrojo vidaus produkto (BVP), tenkančio vienam gyventojui, dydžio skirtumai regionuose labiausiai priklauso nuo šių veiksnių (OECD, 2006 a):

- Darbo našumo;
- Užimtumo lygio, o jis – nuo darbo jėgos išsilavinimo;
- Darbo jėgos aktyvumo lygio, o jis - nuo gyventojų amžiaus struktūros;
- Važinėjančių dirbti kitame regione skaičiaus.

Kaimo politikoje ypač svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad darbo našumo skirtumus lemia regiono specializacija. Kuo daugiau žemės ūkio veiklos, tuo mažesnis bendras darbo našumas. Kadangi kaimiškuose regio-

nuose, kaip taisyklė, daugiausia žemės ūkio veiklos, lyginant su pusiau kaimu ir miestu, čia bendras darbo našumas būna žemesnis (Kaimo politika kaip speciali ekonomikos valstybinio reguliavimo rūšis atsirado būtent dėl to, kad darbo našumas agrariniame sektoriuje daug žemesnis nei pramonėje). Kaip matome iš 2 lentelės duomenų, 2009 m. ši taisyklė tebegaliojo ir Lietuvoje. Žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje buvo sukurta mažiausia pridėtinė vertė, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai. Lyginant su šalies vidurkiu darbo našumas agrariniame sektoriuje buvo mažesnis dvigubai, o su pirmaujančiomis veiklomis – beveik 5 kartus. Nors gausi ES parama šiuos skirtumus šiek tiek pamažino (2001-2005 m. skirtumas su vidurkiu sudarė 3-4 kartus), tačiau jie tebėra esminiai. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, regiono agrariškumas Lietuvoje turi tapti vienu iš svarbių požymių diferencijuojant paramą regionams.

2 lentelė

Pridėtinė vertė, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai 2009 m. (to meto kainomis, Lt)

Elektros, dujų ir vandens tiekimas	73,8
Transportas, sandėliavimas ir ryšiai	69,5
Nekilnojamas turtas, nuoma ir kita verslo veikla	61,0
Finansinis tarpininkavimas	48,6
Viešasis valdymas ir gynyba	37,8
Apdirbamoji gamyba	29,3
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	26,0
Viešbučiai ir restoranai	22,5
Švietimas	22,3
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	17,6
Žemės ūkis, medžioklė ir miškininkystė	15,2
Žuvininkystė	5,4
Visas ūkis	31,0

Šaltinis: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės

Lietuvoje regionai labai skiriasi pagal savo agrariškumo laipsnį, jei jam matuoti naudotume užimtųjų žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje dalį visame regiono užimtųjų skaičiuje. Netgi imant tokius didelius regionus kaip apskritys, užimtųjų žemės ūkyje, medžioklėje, miškininkystėje ir žuvininkystėje dalies skirtumai paskutiniaisiais metais buvo didžiuliai. Pavyzdžiui, 2008 m. Tauragės ir Marijampolės apskrityse šio rodiklio reikšmė atitinkamai buvo 18,4 proc. ir 16,9 proc., o Vilniaus ir Kauno apskrityse atitinkamai tik 2,5 proc. ir 5,3 proc. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, dėl kurios dalis Lietuvos regionų patenka į daug blogesnę padėtį konkurencingumo požiūriu, regiono agrariškumas turėtų būti vienu iš svarbiausių veiksnių diferencijuojant paramą. Šiuo metu naudojamų probleminių teritorijų išskyrimo rodiklių papildymas regiono agrariškumą nusakančiu rodikliu galėtų būti pirmas žingsnis, pereinant prie

naujos kaimo politikos koncepcijos, integruotas į nacionalinę regioninę politiką.

Taip pat, norint pereiti prie naujosios politikos modelio, svarbu pakeisti visuomenės nuostatas apie tai, kas turi būti siekiama pakeisti valstybinės regioninės politikos priemonėmis. Lietuvoje regionai, gaunantys didesnę paramą, iki šiol išskiriami naudojant tradicines regioninės politikos nuostatas, kuomet stengiamasi padėti atsiliekančiesiems. Tai probleminiai regionai ir mažiau palankūs ūkininkauti regionai.

Ateityje reikėtų siekti, kad kaimiškuose regionuose daugiau lėšų būtų skirta konkurencinių pranašumų stiprinimui, nes naujoji paradigma akcentuoja ne atsiliekančių regionų “šelpimą”, bet specifinių kiekvieno regiono konkurencinių pranašumų skatinimo priemones. Be to, turi būti siekiama viso kaimiškojo regiono konkurencingumo didėjimo, o ne vien žemdirbių ūkių, kaip buvo elgiamasi iki šiol.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos 2006 m. išleistoje knygoje „Naujoji kaimo paradigma“ (OECD, 2006 a) pabrėžiama, kad pereinant nuo į vieną šaką (žemės ūkį) sutelktos politikos prie integruoto požiūrio, daugiau dėmesio turi būti skirta šioms sritims:

- Transporto ir ITK infrastruktūros tobulinimui;
- Viešųjų paslaugų teikimui;
- Kaimo patogumų (gamtinių ir kultūrinių) vertės didinimui;
- Kaimo įmonių rėmimui (tame tarpe mažų ir vidutinių įmonių plėtra ir finansavimas).

Visus šiuos dalykus reikėtų vertinti lyginant situaciją atskiruose Lietuvos regionuose ir siekti įtakoti regioninės politikos priemonėmis.

Informaciniai veiksniai, trukdantys Lietuvai pereiti prie naujosios kaimo politikos paradigmos

Perėjimas nuo šakinės kaimo valdymo koncepcijos prie regioninės kelia papildomus uždavinius ne tik politikams, bet ir kaimo raidą apibūdinančių rodiklių sistemai. Norint regionų diferencijavimo dėka efektyviau panaudoti paramos lėšas, reikia turėti informaciją ne tik valstybės mastu bei pagal jos administracinius-teritorinius vienetus, bet ir pagal tokius teritorinius vienetus, kuriuos galėtume priskirti kaimo arba miesto regionų grupei.

Dabartinė Lietuvoje turima informacinė bazė, charakterizuojanti ekonominę ir socialinę situaciją regioniniu pjūviu yra nepakankama. Pasirinkus kaimo politikos objektu kaimiškas savivaldybes susidursime su duomenų, reikalingų pagrįsti į regioninį aspektą orientuotos kaimo politikos sprendimus, trūkumu, nes, visi anksčiau minėti rodikliai, charakterizuojantys regiono konkurencingumą, ir daug svarbių rodiklių, apibūdinančių gyvenimo kokybę, savivaldybių lygmenyje nerenkami.

Be to, kai kurių renkamų rodiklių apskaičiavimo metodika nepritaikyta kaimiškų-miestiškų socialinei ir ekonominei regionų būklei įvertinti. Dalis kaimo regionų gyventojų dirba miestuose ir gauna „miestietišką“ darbo užmokestį, tačiau jų šios rūšies pajamos dėl rodiklio apskaičiavimo metodikos (darbo užmokestis fiksuojamas pagal darbdavio buvimo vietą) nedidina šių regionų gyventojų gaunamo darbo užmokesčio lygio. Tikslėsnis statistiniai duomenys, kurie leistų įvertinti gyvenimo kokybę kaime, turėtų būti gaunami renkant informaciją apie pajamas pagal gyvenamąją vietą. Ateityje, norint pereiti prie regioniniu požiūriu grindžiamos kaimo politikos, teks išplėsti statistinių rodiklių, renkamų savivaldybių lygmenyje, sąrašą bei pritaikyti visų statistinių rodiklių apskaičiavimo metodiką regionų būklei charakterizuoti kaimo/miesto pjūviu.

Tobulinant regioninę Lietuvos informacinę bazę vi-

sų pirma turėtų būti pradėti rinkti šie regionų, išskiriamų LAU 1 lygmenyje, konkurencingumo vertinimui būtini papildomi rodikliai:

- bendroji pridėtinė vertė – viso ir pagal veiklos rūšis;
- švytuoklinė migracija;
- užimtumo struktūra pagal veiklos rūšis;
- išsilavinimo struktūra;
- investicijos pagal šaltinius, veiklas ir ūkio subjektų dydį;
- darbdavių ir save įdarbinančių asmenų skaičius pagal veiklų rūšis;
- pajamos, tenkančios vienam namų ūkio nariui;
- skurdo lygis;
- vidutinė gyvenimo trukmė.

Be to, norint įvertinti, kiek kaimiškų regionų gyventojams yra prieinamos įvairios viešosios paslaugos bei galimybė naudotis šiuolaikinei gyvenimo kokybei užtikrinti būtiniais infrastruktūros objektais (vandenvilais, kokybiškais keliais, internetiniu ryšiu ir pan.) turėtų būti reguliariai atliekamos gyventojų apklausos, siekiant išsiaiškinti, kiek esami infrastruktūros objektai ir jų pagalba teikiamos viešosios paslaugos tenkina gyventojų poreikius. Tik tai leis atlikti visapusišką situacijos analizę, reikalingą pagrįsti naujosios kaimo politikos sprendimams.

Išvados ir pasiūlymai

1. Bendrųjų ekonominės ir socialinės raidos tendencijų analizė rodo, kad Lietuvoje jau susiklostė situacija, reikalaujanti pereiti nuo šakinės kaimo politikos koncepcijos prie naujosios, “į vietovę orientuotos” kaimo politikos koncepcijos, besiremiančios regioninės politikos instrumentais. Pagrindinis argumentas, kodėl reikia taikyti naująją kaimo politikos koncepciją yra tai, kad Lietuvoje nuo 2006 m. įvyko toks ūkio struktūros pasikeitimas, kuomet kaimo ekonomikoje jau treči metai dominuoja ne žemės ūkis, bet paslaugų sektorius. Iš esmės pasikeitus ūkio struktūrai, atsiranda visai kiti veiklos sėkmės veiksniai, į kuriuos turi orientotis ir kaimo politikos sprendimai.
2. Pagrindinė kliūtis, dėl kurios stringa perėjimo prie naujosios kaimo politikos koncepcijos procesas yra ta, kad nėra surastas geriausiai Lietuvos specifiką atitinkantis regionų skirstymo kriterijus. Lietuvoje šiuo metu nėra oficialiai priimto regionų skirstymo į kaimiškus ir miestiškus. Norint pereiti prie paramos Lietuvos kaimo regionams diferencijavimo normatyviniuose teisės aktuose turi būti apibrėžta, kokie regionai Lietuvoje laikomi kaimiškais.
3. Atsižvelgiant į Lietuvos specifiką, regionų klasifikaciją kaimiškumo aspektu reikėtų atlikti savivaldybių lygmenyje (LAU2). Savivaldybės yra

kaimo politikos formavimui tinkamas lygmuo, turintis vietos valdžią ir biudžetą, o žemesniu lygmeniu – bendruomenėmis – galima laikyti atskiras gyvenvietes. Regionų teritorinių ribų apibrėžimas naudojant administracinio Lietuvos padalijimo metu išskirtus mažiausius teritorinius-administracinius vienetus – savivaldybes, leidžia išskirti kaimą ne tik kaip teritorinį, bet ir organizacinį darinį, turintį vietos valdžios institucijas ir savarankiškai disponuojantį ištekliais, reikalingais regiono plėtrai.

4. Reikėtų atsisakyti šiuo metu Lietuvoje naudojamos dvimatės klasifikacijos sistemos, pagrįstos dichotomija „kaimas/miestas“, kuri neatspindi visos Lietuvos ekonominės, socialinės ir demografinės taip suskirstytų regionų įvairovės, ir įvesti bent vieną papildomą grupę, pvz., naudoti Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos metodikoje taikomą trimatį skirstymą į kaimiškuosius, pusiau kaimiškuosius ir miesto regionus.
5. Daugiau paramos lėšų turi būti skirta kaimiškų regionų konkurencinių pranašumų stiprinimui, nes naujoji regioninės politikos paradigma akcentuoja ne atsiliekančių regionų „šelpimą“, bet bazinių kiekvieno regiono konkurencinių pranašumų skatinimo priemones. Be to, turi būti atsižvelgiama į regiono agrariškumo laipsnį, nes darbo našumas agrariniame sektoriuje objektyviai yra gerokai mažesnis nei kituose ūkio sektoriuose.
6. Turi būti tobulinama kaimo raidą apibūdinančių rodiklių sistema, tiek papildant ją svarbiais paramos diferencijavimui rodikliais savivaldybių lygmenyje, tiek ir koreguojant kai kurių šiuo metu Statistikos departamento renkamų rodiklių apskaičiavimo metodiką, pritaikant ją regionų, suskirstytų pagal kaimiškumo kriterijų, socialinei ir ekonominei būklei įvertinti.

Literatūra

1. Bessaoud O. (2006). Rural governance in the Mediterranean: trends and new challenges // CIHEAM analytic note, N°14 – July. Prieiga internete: <<http://www.portail2.reseau-concept.net/Upload/ciheam/fichiers/ANP14.pdf>> [žiūrėta 2008-10-24].
2. Boots, B., Drobyshvsky, S., Kochetkova, O. et al. (2002). Typology of Russian Regions. Moscow. Prieiga internete: <http://212.13.100.129/special/cepra/drob/index_e.htm> [žiūrėta 2007-01-30].
3. Čaplikas, J., Michailovaitė, N. (2003). Miesto ir kaimo ekonominė bei socialinė sąveika Lietuvos regionuose. Vagos: LŽŪU mokslo darbai. Nr. 61 (14). 38 – 43.
4. Diakosavvas, D. (2006). Coherence of Agricultural and Rural Development Policies, OECD Publishing, Paris.

5. Handbook on Common Monitoring and Evaluation Framework: Rural Development 2007-2013, Guidance document (2006). EU Directorate General for Agriculture and Rural Development September 2006.
6. Herrschel, T. (2005) “Competing Regionalisation” Through Territory and Cluster Networks: Experiences from Post-Socialist Eastern Germany. *GeoJournal*, Volume 62, Number 1, January, 59-70.
7. Jasaitis, J. (2008). Neurbanizuotų teritorijų plėtros administravimas poindustrinėje visuomenėje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1(10), 47-63.
8. Jasaitis, J., Šurkuvienė, S. (2006). Neurbanizuotų vietovių šiuolaikinių funkcijų sistemos kūrimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 2(7), 85-93.
9. Johnson T. G (2001). Focusing on Differences: A New Approach for Rural Policy. *The Main Street Economist*, July. Prieiga internete: <http://www.kansascityfed.org/ruralcenter/mainstreet/MSE_0701.pdf> [žiūrėta 2007-01-30].
10. Knickel, H., Renting, M. (2000). Methodological and conceptual issues in the study of multifunctionality and rural development. *Sociologia Ruralis*, 40,4, 512-518.
11. Kostov, P., Lingard, J. (2001). Integrated rural development - do we need a new approach? 73rd Seminar of the European Association of Agricultural Economists, Ancona, 28-30 June. Prieiga internete: <<http://www.econ.univpm.it/eaee/papers/KOSTOV.pdf>> [žiūrėta 2007-01-30].
12. Kraybill, D., Kilkenny, M. (2003). Economic Rationales For and Against Place-Based Policies. AAEA-RSS Annual Meeting, Montreal, July 27-30.
13. Marsden, T. (2006). New questions and challenges for rural development and agri-food policies: lessons and convergences from the European experience. Institute for Transport and Rural Research, University of Aberdeen. Prieiga internete: <www.abdn.ac.uk/irr/documents/Terrypaperforweb.doc> [žiūrėta 2008-10-20].
14. Melnikienė, R., Vidickienė, D. (2008). Lietuvos kaimiškųjų regionų kaip gyvenamosios vietos patrauklumo vertinimas. *Žemės ūkio mokslai*. t. 15. Nr. 1, 51–59.
15. Mueller, K. J., Slifkin, R. T., Shambaugh-Miller, M. D., Randolph, R. K. (2004). Definition of Rural in the Context of MMA Access Standards for Prescription Drug Plans September 27, RUPRI Center for Rural Health Policy Analysis, North Carolina Rural Health Research and Policy Analysis Center. Prieiga internete: <<http://www.rupri>>

- org/ruralPolicy/publications/p2004-7.pdf>[žiūrėta 2007.01.30]
16. Nacionalinė kaimo 2007-2013 metų plėtros strategija. Prieiga internete: < <http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/kaimo-pletra/parama-pagal-2007-2013-m--programos-priemones/kaimo-pletros-2007---2013-metu-programa-ir-strategija/>> [žiūrėta 2009-05.25]
 17. O'Conner, D. et al (eds) (2006). Driving rural development: policy and practice in seven EU countries. Royal van Gorcum, Assen, The Netherlands
 18. OECD (1994). Creating Rural Indicators for Shaping Territorial Policies. Paris: OECD Publishing.
 19. OECD (2005). Building Competitive Regions: Strategies and Governance. OECD Publishing.
 20. OECD (2006 a). Rural Policy Reviews. The New Rural Paradigm: Policies and Governance. OECD Publishing.
 21. OECD (2006 b). Reinventing Rural Policy // The OECD Policy Brief. Prieiga internete: <<http://www.oecd.org/dataoecd/18/9/37556607.pdf>> [žiūrėta 2009-05.25].
 22. Pšichačiov, S. M. (2005). Paradigma ustojčivogo razvitija agrarnoj sfery. *Ekonomičeskij vestnik Rostovskogo Gosudarstvennogo universiteta*, Tom 3, No 1, 114-127.
 23. Storti, D., Henke, R., Macri, M. C. (2004). The new European rural policy: a comparative analysis across regions. EU. 87 Seminar of the European Association of Agricultural Economists Assessing Rural Development Policies of The CAP, Vienna, 21-24 April 2004.
 24. Tikunov, V.S. (1997). *Classifikatsia v geographii*. Moskva - Smolensk.
 25. Treinys, M., Baležentis, A. (1999). Kai kurie teoriniai ir metodologiniai kaimo plėtros strategijos klausimai. Lietuvos kaimo plėtros politika ir mokslo uždaviniai. Vilnius.
 26. Vidickienė, D.; Melnikienė, R. (2008). Paramos teikimo Lietuvos kaimo regionams kriterijų vertinimas. *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai = Management theory and studies for rural business and infrastructure development / Lietuvos žemės ūkio universitetas. Ekonomikos ir vadybos fakultetas. Akademija*, nr. 12(1), 168-174.

D. Vidickienė

The Obstacles to Implement the New Rural Development Policy Paradigm in Lithuania

Summary

The article deals with the problems of implementation of the new rural development policy paradigm in Lithuania. The new rural paradigm was born as reaction to challenges of post-industrial stage of society evolution and aims to identify and exploit the varied potential of rural regions. The article presents the comparative analysis of the main features of the traditional, “agriculture-based” and the new, “place-based” rural paradigms. The arguments why Lithuania would seek to apply the new paradigm in the nearest future are discussed. The focus is on the very quick changes of the employment structure in the Lithuanian countryside with the shift from the dominated agricultural sector to the obvious dominating service sector from 2006. Because the agriculture is no more the backbone of Lithuanian countryside, agricultural and rural objectives would be pursued through a different policy models. The identification of the political, legal, economical, social and informational obstacles to paradigm shift in Lithuania based on detailed analysis is presented. Proposals offer possible solutions how identified obstacles would be eliminated.

At the moment Lithuanian rural development policy is focused on the small settlements of the rural population. The first step to implement the new rural development policy paradigm in Lithuania must be done by defining rural regions and to introduce the classification by rurality into

official administrative-territorial system of Lithuania. Only in this case the holistic place-based strategies that aims to find ways how to exploit unused resources and to valorize local assets of Lithuanian rural municipalities would be designed.

The main changes in social and economical Lithuanian approach to rural development would deal with a shift from the aim to reduce regional disparities into the aim to improve the competitive abilities of rural regions because the new rural paradigm draws attention on local resources and core abilities of population. Financial redistribution is not enough to develop rural places. A strategic development of rural municipalities of Lithuania with greater focus on local assets and knowledge would be effective alternative to traditional focus on exogenous investments and subsidies to agriculture.

The informational bases provided by Lithuanian Department of Statistics must be strengthened also. Additional indices are required for the economical and social environment assessment of the rural regions on LAU 1 level for analyses of the factors influenced the competitive abilities of rural and semi-rural regions.

Keywords: rural development policy paradigm, post-industrial stage, rurality, rural region.